

OKM:n kirjaamo

Kirjaamo@minedu.fi

Diaarinumero 24501/2020

Suomalainen rahapelijärjestelmä muutoksessa Rahapelijärjestelmän vaihtoehtoja

Työryhmä on tehnyt ansiokasta ja tärkeää työtä, josta haluamme lausua kiitoksemme. Seuraava Suomen Luustoliitto ry:n lausunto perustuu pienten, voittoa tuottamattomien sosiaali- ja terveysjärjestöjen näkökulmaan, emmekä ota kantaa esimerkiksi liikunnan ja urheilun rahoitukseen, lukuun ottamatta potilasjärjestöjen organisoimaa liikuntatoimintaa osana potilaan omahoitoa.

Suomalaiselle yhteiskunnalle on vuosikymmenien aikana kehittynyt vahva sosiaali- ja terveysjärjestöjen muodostama sektori. Yhteiskunnan muuttuessa ja sosiaali- ja terveydenhuollon kehittymisen myötä sosiaali- ja terveysjärjestöjen rooli on muuttunut ja muuttuu edelleen kaiken aikaa.

Osa sosiaali- ja terveysalan järjestöistä on toiminut useita vuosikymmeniä ja niillä saattaa olla merkittäväkin omaisuus sekä suuret resurssit ja vuosittaiset julkiset avustukset siitäkin huolimatta, että järjestön nykyinen yhteiskunnallinen rooli ja merkitys ovat hiipuneet ainakin osittain sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden ja lääketieteen kehityksen myötä. Osalla järjestöjä on laaja palvelutuotanto, ja näin osa järjestöistä onkin lähentynyt osaltaan yrityssektoria, jolloin osa järjestön työstä on puhtaasti yritystoimintaa.

Niinpä sosiaali- ja terveysjärjestöjen muodostama kenttä on muodostunut moninaiseksi. Erityisenä haasteena on se, miten kohdentaa pienenevät resurssit yhteiskunnallisen tilanteen muuttuessa mahdollisimman oikeudenmukaisesti ja vaikuttavasti heterogeeniselle järjestökentälle.

Osa järjestöistä on pieniä, potilaiden omasta aloitteesta ja tarpeesta viimeisimmän reilun kymmenen vuoden aikana syntyneitä ja ne ovat lähes tai täysin riippuvaisia STEA-avustuksesta. Nämä järjestöt ovat siitä huolimatta erittäin merkityksellisiä kyseisen potilasryhmän ja samalla myös yhteiskunnan kannalta ja niissä luodaan uusia, potilaan ja myös sosiaali- ja terveydenhuollon kannalta tärkeitä innovaatioita.

Suomen Luustoliitto ry:n näkemyksen mukaan olisi tärkeää päivittää ja arvioida uudelleen järjestöjen merkitys ja yhteiskunnallinen asema sekä arvioida järjestöjen tarvitsemat resurssit mahdollinen omaisuus huomioiden.

Oy Veikkaus Ab on arvioinut, että rahapelituotot vähenevät noin 300 milj. eurolla. Työryhmä esittää neljä vaihtoehtoa, joista jokainen aiheuttaa epävarmuutta järjestöjen

rahoitukseen. Mikään näistä vaihtoehdoista ei turvaa pienten, ilman omaisuutta ja palvelutuotantoa toimivien, mutta samalla yhteiskunnan ja potilaiden tarpeiden näkökulmasta merkittävien järjestöjen tulevaisuutta. Myös järjestöjen toiminnan tiukka, keskitetty ohjaus saattaa heikentää järjestöjen kehittämistoimintaa ja sen omasta jäsenistöstä lähtevien tarpeiden ja ideoiden esiintuloa ja toiminnan uudistumista.

- 1) **Työryhmän esitys:** Kokonaisuudistus vuoden 2024 alusta, jossa rahapelituotot ohjataan valtion budjettiin ja nykyiset edunsaajat tulevat budjetin kehysmenettelyn piiriin. Rahoituksen mitoittaminen, tehostaminen ja vaikuttavuuden arviointi tarvitsee työryhmän mukaan huolellisen suunnitelman ja valmistelun.

Luustoliiton kanta: Mikäli tähän päädytään, on tärkeää pitää rahoitus erillään hyvinvointialueiden sote-budjetista. Lisäksi avustuksen tarve tulee osoittaa ja raportoida rahoitetun toiminnan tuloksista. Ongelmaksi nousee se, miten varmistetaan voittoa tuottamattomien, yleishyödyllisten, pienten potilasjärjestöjen rahoitus tilanteessa, jossa suuret, mittavasti resurssoidut järjestöt ovat monin tavoin etulyöntiasemassa. Miten pienten järjestöjen näkemykset otetaan huomioon, kun rahoituksen mitoittamisesta ja vaikuttavuuden arvioinnista päätetään?

Siirtymäaika on näin suurelle muutokselle lyhyt. On tärkeää, että avustuspäätökset, suositukset ja ohjeistukset tehdään neuvottelukunnassa, johon nimittäminen tapahtuu kolmannen sektorin ehdotuksesta ja järjestöjen moninaisuus huomioiden.

- 2) **Työryhmän esitys:** Pysytään nykyisessä järjestelmässä ja toivotaan, että se riittää.

Luustoliiton kanta: Tämä ratkaisu johtaa väistämättä rahoituksen merkittävään supistumiseen ja tarpeeseen priorisoida rahan jakamista. Miten pienet potilasjärjestöt, joilla ei ole muita rahoituslähteitä, voivat pärjätä? Voidaanko hyväksyä hybridimalli, jossa tällaiset pienet järjestöt voivat myös alkaa myydä jotakin tuotetta/palvelua tai järjestää rahankeräyskampanjoita ilman, että se vaikuttaa avustussummaan?

- 3) **Työryhmän esitys:** Kertaratkaisu, jossa varojen siirto tehdään yleiskatteelliseen budjettiin yhdellä kertaa ja kaikki korvamerkinnot poistuvat ja eduskunta päättää rahoituksesta.

Luustoliiton kanta: Ohjautuuko tässä tilanteessa rahoitus terveysjärjestöjen osalta lopulta hyvinvointialueiden (tai osin kuntien) kautta, joka on epätoivottava tilanne järjestöjen kannalta? Lääkö potilasjärjestöjen rahoitus mahdollisesti täysin hyvinvointialueiden kulloiseenkin harkintaan ja ymmärrykseen? Tämä vaatii erittäin työlästä, uutta yhteistyöverkoston rakentamista järjestöjen ja Eduskunnan tai hyvinvointialueiden välille. Luodaanko jokin taho koordinoimaan neuvotteluja vai perustuuko malli lobbaukseen, jolloin suuret toimijat ovat jälleen vahvoilla? Mikäli tähän malliin päädytään, tulee siirtymäajan olla riittävän pitkä.

- 4) **Työryhmän esitys:** Osittaisuudistus, jossa siirretään vaiheittain osa menoista yleiskatteellisuuden piiriin ja osa jätetään korvamerkityksi ja rahapeliuotoista rahoitettavaksi.

Luustoliiton kanta: Tämä ratkaisu ehkä antaisi järjestöille aikaa sopeutua rahoituksen supistumiseen ja antaa aikaa suunnitella yleiskatteellisen rahoituksen rahavirtaa ja toimintamalleja. Pidemmällä tähtäimellä tulee tämä ratkaisu todennäköisesti johtamaan potilasjärjestöjen toiminnan merkittävään supistumiseen. Miten turvataan pienten järjestöjen toiminta ja niiden tarjoama arvokas asiakasnäkökulma?

Kaikissa em. tapauksissa tärkeintä on pyrkä turvaamaan pienten, voittoa tuottamattomien potilasjärjestöjen kohtuullinen toiminta ja rahoitus. Järjestöjen kannalta heikoimmat ratkaisut olisivat kertaratkaisu (3) ja nykyinen ratkaisu ilman muita rahoituslähteitä (2). Optimaalista ratkaisua ei ole näköpiirissä, ehkä lyhyellä tähtäimellä paras olisi osittaisuudistus ja pidemmällä tähtäimellä kokonaisuudistus. Voitaisiinko nämä yhdistää ja tehdä pidempi siirtymäaika osittaisuudistuksesta kokonaisuudistukseen? Kilpailu- ja kuluttajaviraston analyysi (sivulla 40) korvamerkittyyn rahan jakoon liittyen on erittäin hyvä.

Yksi harkitsemisen arvoinen ja meidän näkemyksemme mukaan toimivampi ratkaisu työryhmän esityksen kohtaan 4 voisi olla puuttuvan 300 miljoonan kattaminen tässä vaiheessa valtion budjetin kautta toistaiseksi, jolloin nähdään veikkauksen tuoton kehittyminen ja samalla selvitetään ja arvioidaan sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminnan kehittämis- ja rahoitustarpeet.

Mielestämme nykyinen erillinen järjestöjen rahoitusjärjestelmä on joustavampi ohjausjärjestelmä järjestötoiminnan kehittämiseksi ja vaikuttavuuden parantamiseksi, kuin tiukka budjettiohjaus. Jo nykyisessä rahoitusjärjestelmässä sektoriministeriöt ovat vahvasti mukana järjestöjen ohjaus- ja kehittämismekanismeissa.

Miten tahansa toimitaan, on yhteiskunnan muutos ja järjestöjen moninaisuus ymmärrettävä ja pienten järjestöjen rahoitus pyrittävä turvaamaan ja varmistamaan niiden edustus, kun jatkotoimenpiteitä suunnitellaan. Työryhmä ei ole työssään kuullut pienten potilasjärjestöjen näkemyksiä, vaikka pienet potilasjärjestöt tekevät erittäin arvokasta työtä yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa, erityisesti väestön hyvinvoinnin ja sairauksien ennaltaehkäisyssä, potilaiden oma- ja itsehoidon tukemisessa ja vertaistuen tarjoamisessa. Tärkeää on myös yhteistyö ja potilasnäkökulman esiin tuominen Käypä hoito -työryhmissä, Fimean, HILAn ja Palkon toiminnassa sekä terveydenhuollon ammattilaisten koulutuksessa.

Helsingissä 16.3.2021
Suomen Luustoliitto ry

Tiina Huusko
puheenjohtaja

Olli Simonen
2. varapuheenjohtaja

Ansa Holm
toiminnanjohtaja